

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Петко Стефанов Петков,
член на научно жури, назначено със Заповед на Ректора на Софийския университет № РД-38-101/14.02.2023 г., във връзка с открита процедура за защита на дисертационния труд на Радина Иво Божилова на тема: „Кирила Възвъзова-Каратеодорова: творчески път, архивни ресурси“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в научна област: 2. Хуманитарни науки; професионално направление: 2.2. История и археология; Докторска програма: „Документалистика, архивистика, палеография (архивистика)“

1. Данни за докторанта.

Радина Божилова е завършила бакалавърска специалност „История“ във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ през 2015 г. и магистратура по архивистика и документалистика в същия университет през 2016 г. От тогава досега работи като библиотекар в Историческия факултет на ВТУ.

2. Данни за докторантурата.

Радина Божилова е записана като редовен докторант в катедра „Архивистика и методика на обучението по история“ към Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на 1 февруари 2019 г. с тема на дисертационен труд „Кирила Възвъзова-Каратеодорова: творчески път, архивни ресурси“ и с научен ръководител проф. д-р Анна Кочанкова. Изпълнява коректно и в предвидените срокове индивидуалния си учебен план. Радина Божилова е отписана от докторантура с право на защита

на 1 февруари 2022 г. Определен е съставът на научното жури и е насрочена дата за публична защита на дисертацията 6 юни 2023 г.

По време на обучението и при откриването на процедурата за защита на дисертацията са спазени изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, както и на Правилника за прилагането му.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Дисертационният труд на Радина Божилова съдържа 236 страници и включва увод, три глави, заключение, приложение и използвани източници и литература. Изпълнени са изискванията на чл. 64 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Климент Охридски”, т.е. дисертационният труд показва, че „кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания“.

Дисертационният труд е посветен на безспорно значим и непроучен в цялост проблем. Актуалността на изследването е добре обоснована от автора в началото на изложението. В увода Радина Божилова излага мотивите си за интереса към темата, както и състоянието на проучванията. Формулирана е целта на труда: „да представи биографични данни за семейната среда и професионалното развитие на К. Възвъзова, като изследва преди всичко дейността ѝ като администратор, архивист и археограф, участието и приносите ѝ при изграждането на модерната архивна система в България“ (с. 7). Посочени са седем изследователски задачи, произтичащи от така формулираната цел.

Докторантката е описала приложените методи в изследването си и източниците, които е използвала. Основателно е уточнението, че научните приноси на Кирила Възвъзова като изследовател на българското възраждане не са обект на изследване в дисертационния труд. Някои от нейните монографии и статии се споменават само доколкото изследванията и

познанията ѝ в тази област са условие за високоерудиранията ѝ дейност като архивист и археограф (с. 9).

Прави впечатление, че авторът е запознат с широк спектър от научни изследвания, засягащи пряко или косвено разглежданата тема. Наблюденията и изводите се основават на значителен брой предимно архивни източници и публикувани документи. Използвани са архивни фондове на Централния държавен архив, на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, на Научния архив на Българската академия на науките, на Архива на Софийския университет, на Държавен архив – София. Заключениета са добре обосновани и научно аргументирани.

Изложението е структурирано съобразно поставените цели и конкретните изследователски задачи.

Първата глава „Биографични данни и основни посоки в професионалното развитие на Кирила Възвъзова-Каратеодорова“ съдържа три параграфа, в които се проследяват ранните години на формиране, образованието ѝ в Айтос и София и професионалното развитие на К. Възвъзова като историк, учител и библиотекар. От 1948 г. започва стажът ѝ в Българския исторически архив на Народната библиотека „Св. Кирил и Методий“, където тя остава чак до пенсионирането си през 1978 г. Подробно се проследява работата на К. Възвъзова като ръководител на Ръкописно-документалния сектор на библиотеката. В отделен параграф е разгледана работата на К. Възвъзова в Научния и в Дирекционния съвет на Народната библиотека. Изтъкнати са нейните позиции и мнение по различни теми и проблеми, засягащи ръководения от нея Ръкописно-документален сектор. Акцентът в третия параграф от първата глава е поставен върху дейността на К. Възвъзова по издирването на документи за българската история в чужди архивохранилища и проучването на чуждестранния архивен опит.

Във втората глава на дисертацията „Кирила Възвъзова-Каратеодорова в българската архивистика и археография“ също са обособени три параграфа. В началото са представени възгледите и позициите на К. Възвъзова, които тя

излага и защитава в продължителната дискусия за архивите от 50-те и 60-те години на XX в. Р. Божилова доказва, че К. Възвъзова аргументирано защитава идеята за изграждане на централизирана архивна система в България чрез единни методически правила за работа с архивни документи и централизиран достъп до архивната информация. На следващо място в тази част е представено участието на К. Възвъзова в разработването на методически правила за научно-техническа обработка и публикуване на документи от българските архиви. Изтъкнати са безспорните заслуги на Българския исторически архив и на К. Възвъзова за методическото осигуряване при обнародването на архивни документи. Изтъкнати са и приносите на К. Възвъзова при подготовката и реализацията на документални сборници предимно от фонда на Националната библиотека. Като историк, който над три десетилетия ползва някои от сборниците, съставени с участието на К. Възвъзова, не мога да не се съглася с основателното заключение на докторанта, че изданията, в които Възвъзова взема участие като автор, съставител и редактор, са доказателство за нейния изключителен принос не само за подобряване на изворовата база на историческите изследвания, но и за развитието на археографията в България, както и за утвърждаването на високи критерии при издирването, обработването, публикуването, анализирането и интерпретирането на архивните документи.

Третата глава „Архивни и библиографски ресурси за Кирила Възвъзова-Каратеодорова“ съдържа четири параграфа. Два от тях са посветени на документалните и библиографски източници за произхода, семейната среда и професионалното развитие на Кирила Възвъзова-Каратеодорова и на документалните и библиографски източници за работата ѝ като архивист, археограф и администратор в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Анализирана е събраната информация по посочените аспекти, с което изследването на живота и дейността на забележителния учен постига една от целите си. Сериозен принос на труда в тази част от дисертацията е обособеният като отделен параграф „Архивен опис на документи на и за

Кирила Възвъзова-Каратеодорова“, който включва събраните документи за нея, независимо от мястото на тяхното съхранение. Целта на автора да обобщи, класифицира и систематизира издирената информация в архивни фондове от личен и институционален произход до голяма степен е постигната чрез това практически приложение.

В заключението са обобщени наблюденията и изводите на автора от изследването. Посочени са основните приноси на К. Възвъзова като администратор, организатор, архивист и археограф. С основание Радина Божилова обобщава, че повече от четиридесет години от живота си К. Възвъзова отдава за развитието на българското архивно дело, тя активно работи за утвърждаването на една важна за историческите изследвания и българското общество научна област, каквато е архивистиката, започнала своето развитие в България по времето, когато К. Възвъзова пристъпва прага на Народната библиотека (с. 241).

Приложението е полезно допълнение към текста, показващо професионалното израстване и различните позиции, заемани през годините от К. Възвъзова. Библиографската справка разкрива широката изворова и историографска основа на проучването.

Авторефератът представя както съдържанието и структурата на дисертационния труд с основните акценти и изводи, така и използваните изследователски методи и основните научни приноси.

4. Научни приноси

Съдържанието на дисертационния труд, както и основните му научни приноси отговарят на изискванията на чл. 64 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, т.е. дисертационният труд съдържа научни резултати, които представляват оригинален принос в науката.

Радина Божилова е посочила пет конкретни научни приноса в труда си. Те са аргументирани и защитени в изложението. Издирени са различни архивни документи, съдържащи данни за живота и професионалното развитие на К. Възвъзова, за работата ѝ като администратор и организатор при изграждането на модерна архивна система в България, голяма част от които се въвеждат за първи път в научно обращение. За първи път са представени и анализирани комплексно различни по характер документални източници за семейната среда, образованието и професионалното развитие на К. Възвъзова. На тяхна основа в дисертацията са разгледани най-важните аспекти на работата ѝ като администратор и активен участник в модернизиранието на архивите в България. Осъществен е цялостен и критичен преглед на документалните издания, подготвени с участието на К. Възвъзова, като са посочени приносите ѝ при създаването на печатната база на българската историческа наука. Приносите на К. Възвъзова за издирването и популяризирането на документи за българската история в архивни хранилища извън България са проучени самостоятелно и задълбочено. В резултат от изследователската работа на автора е съставен опис на архивни документи, съдържащи информация за семейната среда и професионалното развитие на К. Възвъзова.

Трудът е цялостно и оригинално научно изследване за живота и дейността на Кирила Възвъзова-Каратеодорова. Изяснени са редица моменти от биографията ѝ, като при това са въведени в обращение новооткрити и неизползвани досега исторически документи. Изследвани са подробно отделни етапи от живота ѝ: образованието, първоначалните ѝ професионални изяви, активната ѝ и дългогодишна дейност по организиране и систематизиране на българското архивно и документално наследство. При това, за разлика от много други изследователи на значими личности, Р. Божилова е запазила необходимата дистанция и не подхожда емоционално, а научно към обекта на проучването си.

Дисертационният труд е постигнал в значителна степен целите, които докторантката си е поставила. Затова основната ми препоръка към автора на труда е да го публикува като самостоятелно монографично изследване, което ще е полезно не само за любителите на историята и архивистиката.

5. Публикации и участия в научни форуми.

Докторантката има пет публикувани статии по теми, свързани с дисертационния труд, като две от тях са в чуждестранни научни издания. С доклади, свързани тематично с дисертационния труд, тя е участвала както в национални, така и в международни научни форуми, т.е. наблюденията и изводите ѝ са познати на научната аудитория.

6. Заключение

Като имам предвид изтъкнатите достойнства на дисертационния труд на тема „Кирила Възвъзова-Каратеодорова: творчески път, архивни ресурси“ предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Радина Иво Божилова образователната и научна степен „доктор“ в научна област: 2. Хуманитарни науки; професионално направление: 2.2. История и археология (Документалистика, архивистика, палеография – архивистика).

30.04.2023 г.

Рецензент:

(Проф. д-р Петко Ст. Петков)